

Správa z inauguračnej prednášky doc. Mgr. et Mgr. Miroslava Lysého, PhD.

S pánom docentom Miroslavom Lysým som sa bližšie zoznámil na hodinách Právnej historiografie, prednášanej v rámci prvého ročníka doktorandského študijného programu Teória a dejiny štátu a práva. Z obsahového hľadiska mi v pamäti utkvela vysoká kvalita jeho výkladu, ktorý sa vyznačoval príslovečnou vecnosťou, avšak bol spestrený aj rôznymi zaujímavosťami z preberanej matérie. Tieto hodiny boli pre mňa mimoriadne vzácne a ako študent na nich rád spomínam. Odchádzal som z nich s nenásilne implantovaným vnuknutím dozvedieť sa o preberanej téme viac. Keď nám bolo o pár rokov neskôr dopriať spolupracovať na spoločnej kolektívnej monografii, mohol som opäť zblízka sledovať jeho umiernený, rozvážny prístup k riešeniu bežných problémov a s úctou som pozoroval jeho niveau kariérneho diplomata. Vojtech Hatala, na Slovensku mimoriadne uznávaný profesor trestného práva, často opakoval mladým asistentom, že „niekedy nie je ani takým problémom profesúru získať, ale problémom je vždy a v každom smere naozaj byť univerzitným profesorom.“¹ Práve preto som si dovoľil začať túto správu drobnou sugestívnou spomienkou ako osobné svedectvo k vyššie uvedenému.

Inauguračná prednáška docenta Lysého bola pôvodne naplánovaná na 10. septembra 2020 v Amfiteátri Právnickej fakulty. Keď sa však tento dátum blížil, zdalo sa, že Slovenskú republiku i celý svet postihla tzv. druhá vlna epidémie vírusu SARS-CoV-2. Keďže Právnická fakulta Univerzity Komenského už skôr flexibilne reagovala na vzniknutú situáciu presunom do on-line priestoru, opätovne sťažená situácia nepredstavovala skutočnosť, ktorá by jej akademickú obec negatívne prekvapila. Napokon, už v letnom semestri akademického roka 2019/20 sa na Právnickej fakulte uskutočnili viaceré obhajoby dizertačných prác, habilitačných a inauguračných konaní vo forme on-line prenosu prostredníctvom aplikácie „Microsoft Teams“ (z odboru dejín štátu a práva spomeňme habilitačné a inauguračné konanie docenta Róberta Brtku, habilitačné konanie doktorky Zuzany Mlkvej Illyovej, či doktora Martina Skaloša).

Z toho dôvodu sa aj terajšie zasadnutie Vedeckej rady Právnickej fakulty Univerzity Komenského 10. septembra 2020 prenieslo do pohodlia kancelárií, či príbytkov zúčastnených aktérov, a to vrátane inauguračnej prednášky docenta Miroslava Lysého, ktorá na tomto zasadnutí odznela. Elektronická platforma zasadnutia umožnila aj v týchto nároč-

¹ LAZAR, J. Spomienka na priateľa. In: VLADÁR, V. (ed.). *Per pauca terrena blande honori dedicata. Pocta Petrovi Blahovi k nedožitým 80. narodeninám*. Trnava: Právnická fakulta Trnavskej Univerzity, 2019, s. 16.

ných časoch participáciu viacerých hostí z katedry inauguranta, odborníkov z historickej obce, ale aj širokej verejnosti.

Pán dekan Právnickej fakulty doc. JUDr. Eduard Burda, PhD. uvítal na zasadnutí Vedeckej rady všetkých prítomných. Presne o 14,30 hod. odovzdal slovo predsedovi inauguračnej komisie, pánovi prof. JUDr. Jozefovi Klimkovi, DrSc. Pán profesor postupne predstavil členov komisie a oponentov. Inauguračnú komisiu tvoril prof. JUDr. Michal Skřejpek, DrSc. z Právnickej fakulty Univerzity Karlovej v Prahe, prof. JUDr. PhDr. Miloš Večeřa, CSc. z Právnickej fakulty Masarykovej univerzity v Brne a napokon prof. JUDr. Alexander Brösl, CSc., z Právnickej fakulty Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach. V tejto súvislosti profesor Klimko oboznámil Vedeckú radu s kladným stanoviskom inauguračnej komisie, ktorá na svojom zasadnutí 14. júla 2020 dôkladne preskúmala všetky podklady a skonštatovala, že inaugurant spĺňa všetky podmienky a kritériá pre vymenovanie za profesora.

Za oponentov boli vymenovaní prof. JUDr. Peter Mosný, CSc., významný odborník z oblasti dejín štátu a práva, bývalý profesor na Právnickej fakulte Trnavskej univerzity, prof. JUDr. Ladislav Vojáček, CSc. z Právnickej fakulty Masarykovej univerzity, a prof. JUDr. Matúš Nemec, PhD. z domovskej Právnickej fakulty Univerzity Komenského. Napokon, profesor Klimko pristúpil k charakteristike inauguranta. Vedeckú radu a hostí oboznámil s dosiahnutým vzdelaním docenta Lysého (v roku 2003 úspešne ukončil magisterské štúdium na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave v odbore archeológia – história, v roku 2006 obhájil dizertačnú prácu na tejto Filozofickej fakulte v odbore všeobecné dejiny, v roku 2020 graduoval na Právnickej fakulte Trnavskej univerzity v odbore právo, docentom sa stal v roku 2015). Profesor Klimko sa tiež dotkol publikačnej a pedagogickej práce inauguranta.

Potom predstavil tému inauguračnej prednášky Miroslava Lysého s názvom „Poňatie národa v slovenských právnych dejinách“ a odovzdal mu slovo.

Docent Lysý v úvode časovo ohraničil svoju prednášku na obdobie Uhorského kráľovstva. Výber témy zdôvodnil viacerými okolnosťami, najmä svojím dlhodobým záujmom o etnogenézu. Ďalej poukázal na skutočnosti, ktoré do tejto sféry vnášajú aktualizčný moment, napríklad na znenie platného základného zákona Maďarska, ktorý zdôrazňuje kontinuitu ich terajšieho štátu s Uhorským kráľovstvom. Zároveň upozornil na iné historické reminiscencie, pričom za všetky možno spomenúť problematiku Trianonskej mierovej zmluvy, kde tiež prevláda snaha prezentovať Uhorsko ako maďarský národný štát.

Z načrtnutého stavu odvodil dve protichodné tézy, ktorými možno charakterizovať etnický ráz Uhorska. Jednak ide o jeho vnímanie ako štátu maďarského národa. Túto optiku reprezentujú napríklad názory maďarského historika Jánosa Karácsonyiho. Podľa neho Slováci prišli do Uhorska v 15. storočí ako príslušníci českej národnosti. To znamená, že prítomnosť mnohých národností v Uhorsku vysvetľoval ako dôsledok vývoja novovekých dejín.² Na druhej strane vystupuje Uhorsko už od samého vzniku ako mnohonárodnostný štát. Nakoniec, Uhorsko bolo označované za súčasť Sklavinie, teda zeme Slovanov.

Na takto vymedzenom základe si inaugurant jedinečným spôsobom vytvoril hypotézu a vedeckú otázku, ktorú ďalej analyzoval. Pri riešení nastoleného problému sa opieral

---

² KARÁCSONYI, J. *Történelmi jogunk hazánk területi épségéhez irta*. Budapest: Szent István Társulat, 1921, 160 s.

o znenie právnych a neprávnych prameňov. Podotkol, že predmetná otázka bola vždy predmetom interdisciplinárneho výskumu, okrem historiografie ju bližšie skúmala aj jazykoveda, či archeológia. Pritom je pozoruhodné, že hoci maďarskí aj slovenskí vedci väčšinou používali rovnaké metódy, dospievali k diametrálne rozdielnym názorom.

Za významný prameň svojho rozboru označil docent Lysý privilegiá z 13. storočia. Za zmienku stojí Zlatá bula Ondreja II. servientom z roku 1222, kde sa uvádza: „Nech hostia akéhokoľvek národa žijú podľa slobody, ktorá im bola udelená na začiatku.“ Zmieneny prameň je svedectvom toho, že hostia (teda tí, z ktorých sa formuje najmä mestské obyvateľstvo) boli v Uhorsku prítomní už v danom období. Podľa renovácie Zlatej buly Ondreja II. šľachticom z roku 1231 bola aj šľachta v 13. storočí vnímaná ako etnicky rôznorodé spoločenstvo.

Z rôznych ďalších privilegií pre hostí a mešťanov vyplýva, že multietnicita bola prirodzenou súčasťou Uhorska. Hoci privilegium pre Hronský Beňadik z roku 1217 je v súčasnosti pokladané za fäzum zo 14. storočia, bez ohľadu na to sa v ňom uvádza: „chceme... aby ľudia akéhokoľvek národa, teda Sasi, Maďari, Slováci alebo iní (...) nech sa navždy tešia výhodám takej slobody, akú naši hostia usadení v Pešti, Stoličnom Belehrade alebo v Budíne pokojne užívajú z kráľovskej moci.“

Drobnú ukážku z praxe stredovekých miest inaugurant poskytol na príklade Budínskej právnej knihy, kde mal richtár (spravidla nemeckej národnosti) po zvolení zložiť túto predpísanú prisahu: „Prisahám Bohu všemohúcemu, a nášmu milostivému pánovi, kráľovi Uhorska (...) a mestu Budín, Nemcom a Uhrom...“ V tomto kontexte Lysý ďalej spomenul obvod Sasov na Spiši, ktorí sa mohli riediť vlastným právom (*Zipser Willkür*), ale tiež etnický fenomén Sedmohradska, územia pokladaného za úniu troch národov: Sikulov, Maďarov a Sasov.

Uvedené tvrdenia inaugurant ďalej rozvíjal v tom zmysle, že multinacionalizmus možno pokladať za jeden z nástrojov panovníka v rámci podpory kolonizačnej politiky. Tieto princípy prirodzene prenikli aj do uhorského práva. Svoje úvahy o etnickej diverzite potvrdil aj zmienkou z *Opus Tripartitum*, vzťahujúcu sa na nepriviligovanú skupinu obyvateľstva. Verböci písal o poddaných ako o skupine rôzneho etnického pôvodu.³

V ďalšom priebehu prednášky inaugurant zosumarizoval dôsledky, aké mala prítomnosť mnohých národov pre uhorský štát. Upozornil na to, že v Uhorsku existovala presná hierarchia národov. Na vrchole pomyslenej pyramídy stála uhorská šľachta. Jej príslušníci mali rôzny etnický pôvod, hoci spravidla sa hlásili k uhorskej príslušnosti (*natio Hungarica*) a teda aj k Starým Maďarom. Hlásenie sa k uhorskej etnicite bolo pre šľachtu mimoriadne dôležité z hľadiska udržania jej výsad, dokonca to chápali ako jednu zo záruk svojej slobody. Šľachta pritom nebola len obyčajným reprezentantom uhorského národa, ale zároveň predstavovala aj ľud (*populus*). Predmetné chápanie vychádza od Ciceróna, od ktorého to prevzal veľký encyklopedista Izidor zo Sevilly, jeho závery následne prevzali ďalší učitelia v stredoveku. Popri šľachte v Uhorsku žili privilegované etnické spoločenstvá, ktoré sa mohli spravovať vlastným právom (najmä Sasi, Nemci). Napokon tu boli poddanské národy (Maďari, Slováci).

³ Tripartitum III, 25, 1: „Ich stav je mnohoraký, lebo niektorí sú Uhri, iní Sasi a Nemci, ďalší Česi a Slováci, ktorí vyznávajú kresťanskú vieru. Okrem toho sú niektorí Valasi a Rusi, niektorí obyvatelia Rašky, alebo Srbi a Bulhari, ktorí veria gréckym bludom.“

Za mimoriadne zaujímavý a podnetný možno označiť výklad inauguranta o zániku pertraktovaného chápania mnohonárodného uhorského štátu. Inauguranta ho vníma ako dôsledok pádu partikularizmu koncom 18. storočia, kedy požiadavky modernej doby bazírovali na zjednotení drobných častí krajiny a etnických skupín, ktorými bolo pred tým Uhorské kráľovstvo tvorené. Za mimoriadne dôležitý aspekt v tomto procese označil aj to, že v Uhorsku modernizačná iniciatíva smerovala – „zhora“ – od uhorskej šľachty, ktorá sa stotožňovala práve s uhorským národom. Šľachta sa preto začala postupne stotožňovať s maďarským jazykom. Z toho vyplýva prvoplánovo prekvapivý, ale do kontextu výborne zasadený a logický záver, že maďarizácia bola sprievodným javom zrovnoprávnenia občanov pred zákonov v Uhorsku a zároveň aj všeobecnej modernizácie spoločnosti a reformy práva. Tieto snahy boli zavŕšené zákonným článkom XLIV z roku 1868 o zrovnoprávnení národností, ktorý vychádzal z konceptu jednotného maďarského národa, ďalej sa skladajúceho z národností. Zákon im síce priznával určitý súbor práv, ale v praxi sa nedodržiavali.

V závere docent Lysý zhrnul tézy svojej prednášky, podľa ktorých bolo Uhorsko v právnych i neprávnych prameňoch už od vrcholného stredoveku charakterizované ako multinárodné, preto rozhodne nemožno súhlasiť s teóriami, že tento jav vznikol až v novoveku.

Upozornil na to, že etnický pôvod a stavovská príslušnosť bola v Uhorsku úzko prepojená. Z hľadiska legislatívy sa Uhorsko stalo štátom jedného národa až od roku 1868 a táto skutočnosť spôsobila, že sa tento útvar negatívne zapísal do našej historickej pamäte. Svoju prednášku ukončil citátom prvého uhorského kráľa, svätého Štefana: „Kráľovstvo jedného jazyka a mravu je slabé a krehké.“

Po odznení inauguračnej prednášky pán profesor Klimko vyzval oponentov, aby predniesli svoje posudky. Ako prvý sa slova ujal pán profesor Mosný. Docenta Lysého charakterizoval „ako zodpovedného, skromného až nenápadného, usilovného, s neutíchajúcou túžbou po ďalšom vzdelávaní sa, poctivého vedáтора rýdzeho charakteru“.⁴ Následne svoj posudok predniesol profesor Vojáček, ktorý so sebe vlastnou decentnosťou uviedol, že v osobe inauguranta „se propojujú ideálne odborné predpoklady pro úspěšné působení v oboru právní historiografie a starší právní historiografie zvláště – vysokoškolské právnické a historické vzdělání. Jeho působení na právnické fakultě také pootevřívá prostor pro lepší porozumění mezi obecnými historiky a právními historiky.“⁵ Napokon, tretí oponent – pán prof. JUDr. Matúš Nemec, PhD. – vyzdvihol inaugurantov zmysel pre praktickosť pri riešení agendy a problémov Katedry. Ocenil prístup docenta Lysého k vedecko-pedagogickej práci, v ktorej sa odzrkadľuje postoj klasického univerzitného učiteľa a vedca, uvedomujúceho si, že pre jej výkon je potrebný čas a sloboda. Hoci uviedol, že nemajú rovnaké názory v oblasti spoločenského života, práva a politiky, podotkol, že diskusia s docentom Lysým nikdy nebola strateným časom.

Do následnej diskusie sa zapojil pán dekan, doc. JUDr. Eduard Burda, PhD., doc. JUDr. Juraj Vačok, PhD. z Katedry správneho a environmentálneho práva a napokon aj prof. JUDr. Jozef Klimko, DrSc. a doc. JUDr. Branislav Fábry, PhD. z Katedry teórie práva a sociálnych vied. Z rozpravy vyplynulo hneď niekoľko sympatických záverov. Prvým z nich bol názor inauguranta, že nepovažuje za správne, ak sa presadzuje egocentrický pohľad na dejiny, ktoré vykladáme vlastným spôsobom. Upozornil na to, že by sme na nich

⁴ Oponentský posudok prof. JUDr. Petra Mosného, CSc. z 30. júla 2020.

⁵ Oponentský posudok prof. JUDr. Ladislava Vojáčka, CSc. z 9. augusta 2020.

nemali hľadiť z pozície advokáta, ale sudcu. V súvislosti so svojou inauguračnou prednáškou nabádal na primerané zohľadnenie českej a maďarskej argumentácie a vcítenie sa do ich pozície. Dospel k tomu, že v prípade výchovy k jedinej správnej interpretácii dejín študenti nebudú argumentačne pripravení na konfrontáciu vo vzťahu k odlišným názorom. Ďalší krásny záver skonštatoval na základe výsledkov diskusie profesor Klimko, podľa ktorého v oblasti právnych dejín teda ešte naozaj nie je všetko definitívne preskúmané, stále sa objavujú nové pohľady, máme ďalšie výskumné témy na celé desaťročia. Náš odbor má teda budúcnosť!

Potom, čo sa komisia vrátila z tajného rokovania a hlasovania, profesor Klimko vyhlásil výsledky, z ktorých vyplynulo, že komisia i oponenti jednoznačne odporúčajú vymenovanie docenta Miroslava Lysého za profesora. Tento výsledok následne potvrdila tajným hlasovaním aj Vedecká rada Právnickej fakulty Univerzity Komenského. Inauguranc sa na záver poďakoval oponentom i komisii, čo mu mnohí členovia Vedeckej rady odplatili srdečnou gratuláciou. Ku gratulácii sa pripájame aj my a želáme pánovi docentovi ešte veľa ďalších tvorivých a vedeckých úspechov.

Q. B. F. F. F. Q. S.

Martin Gregor

doi: 10.14712/2464689X.2020.44